

Vergaderjaar 2020–2021

29 697

Gebiedsgerichte economische perspectieven en Regionaal Economisch Beleid

Nr. 90

BRIEF VAN DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKwaliteit

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 20 januari 2021

Krachtige regio's dragen bij aan een veerkrachtige samenleving. Samen met partners uit de verschillende regio's pakt het kabinet de sociale, ecologische, en economische opgaven aan, die in die delen van ons land spelen. Inmiddels is een rijke oogst zichtbaar van 30 Regio Deals in landelijke en stedelijke gebieden in heel Nederland. De Regio Deals kennen een grote verscheidenheid in opgaven en aanpak, financiële en geografische omvang en betrokken partners. De projecten en activiteiten in deze Regio Deals dragen bij aan de brede welvaart en versterken de kwaliteit van leven, wonen en werken voor inwoners en ondernemers.

Het kabinet stelde aan het begin van deze kabinetsperiode voor deze aanpak een budget ter beschikking van € 950 miljoen: de Regio Envelop. In het Algemeen Overleg (AO) van 22 januari 2020 (Kamerstuk 29 697, nr. 85) gaf ik aan uw Kamer nader te informeren over de voortgang van deze Regio Envelop. Ook geef ik in deze brief invulling aan de moties van de leden Geurts en Schonis en van de leden Moorlag en Schonis, en de toezegging aan het lid Weverling¹, middels een tussentijdse evaluatie van de systematiek van aanmelding en selectie van de Regio Deals. Tevens ga ik in op de moties van het lid Geurts c.s. en van het lid Weverling c.s.² Deze tweede voortgangsrapportage bied ik u aan mede namens de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Bij de uitvoering van de Regio Deals zijn verschillende vakdepartementen betrokken.

¹ Moties van de leden Geurts en Schonis; Kamerstuk 29 697, nr. 75 en van de leden Moorlag en Schonis; Kamerstuk 29 697, nr. 79 en toezegging aan het lid Weverling gedaan tijdens het algemeen overleg Regio Deals op 22 januari 2020. (Kamerstuk 29 697, nr. 85)

² Motie van het lid Geurts c.s.; Kamerstuk 34 775 XIII, nr. 28 en van het lid Weverling c.s.; Kamerstuk 29 697, nr. 77.

Ik licht in deze rapportage als eerste (I) de algemene voortgang van de Regio Deals toe, en beschrijf daarna (II) de (financiële) voortgang van de eerste, tweede en derde tranche. Vervolgens ga ik in op (III) leerervaringen van de aanpak via Regio Deals en geef ik (IV) een doorkijk naar de toekomst.

I. Voortgang Regio Deals

Wat gebeurt er als oplossingen lokaal worden bedacht? Als de landelijke overheid niet begint met oplossingen aandragen, maar met vragen stellen over hoe we kunnen helpen? Dat is het vertrekpunt geweest voor de uitvoering van de Regio Envelop. Lokaal weten mensen heel goed hoe zij het beste verder kunnen komen. De Regio Deals sluiten aan op dat eigene van een regio. Achterstanden wegwerken in Moerwijk vraagt om een andere benadering dan een vergelijkbare opgave in de stad Groningen. En bevolkingsdaling in Zeeuws-Vlaanderen kent andere oorzaken dan in Oost-Groningen, vindt plaats in een andere sociaal-economische omgeving, heeft daardoor andere gevolgen en dus andere oplossingen. Door aan beide kanten iets meer los te laten, flexibel te zijn en durf te tonen hebben Rijk en regio een nieuw evenwicht gezocht tussen vrijheid en gemeenschappelijkheid. De voorstellen van 30 regio's werden tot Regio Deal uitgewerkt. De regio behoudt het stuur en stelt de prioriteiten. Het Rijk haakt als partner aan en ondersteunt inhoudelijk en financieel, ten behoeve van een meerjarig gelijkwaardig partnerschap om de regionale opgave aan te pakken. Dat is nieuw en anders, kan nog beter en smaakt al naar meer.

Voordat aan de hand van voorbeelden wordt ingegaan op de voortgang van de Regio Deals uit de drie tranches, volgt hieronder eerst een impressie van de ontwikkelingen aan de hand van een aantal voor het Regio Deal instrument kenmerkende thema's. Ook daarin zijn ter illustratie voorbeelden uit de praktijk verwerkt.

Regio Deals richten zich op het welzijn van mensen (brede welvaart)

Regio Deals beogen het leven van inwoners en ondernemers in Nederland te verbeteren, juist op plekken en voor mensen die niet meteen vooraan staan of gehoord worden. Dat past ook bij de visie verwoord in het Regeerakkoord: «*Ons doel is om een sterk land nog beter te maken voor iedereen, nadrukkelijk ook voor mensen die nu het gevoel hebben dat de overheid er niet meer voor hen is.*»³ Nederland moet niet alleen vooruit gaan in de statistieken, Nederlanders moeten dat ook zelf ervaren. Het gaat hierbij om veel factoren, zoals een goede woning, onderwijs, sociale verbanden, voorzieningen, natuur en landschap, ondernemerschap en werk, en een duurzame en veilige leefomgeving. Tezamen bepalen deze en andere onderwerpen de brede welvaart van mensen. Omdat veel van deze onderwerpen samenkomen in de regio, en regio's van elkaar verschillen, is regio specifiek beleid nodig om de brede welvaart van inwoners en ondernemers te verbeteren.⁴

³ Regeerakkoord 2017–2021 «Vertrouwen in de Toekomst», pag. 1. (Bijlage bij Kamerstuk 34 780, nr. 34)

⁴ Zie ook: PBL (2020), Verkennen wat waar werkt, vormgeven aan adaptief en lerend beleid, 10 september 2020, <https://www.pbl.nl/publicaties/verkennen-waar-wat-werkt> & PBL (2020), en Position Paper 2: <https://www.pbl.nl/publicaties/bevorderen-van-brede-welvaart-in-de-regio-keuzes-voor-beleid>.

Aanpak van meervoudige opgaven

Met 30 Regio Deals pakken Rijk en regio meervoudige opgaven aan die in de regio's spelen en die bijdragen aan het perspectief en een duurzame kwaliteit van inwoners. De verscheidenheid aan opgaven zien we terug in de Regio Deals.⁵ Zo is in Brainport Eindhoven «Eindhoven Engine» gestart. Hoogtechnologische innovaties met maatschappelijke waarde worden versneld naar de markt gebracht, hiermee verzilverd de regio zijn groeipotenties. In de Regio Deal Den Haag Zuidwest zijn nieuwe ontmoetingsplekken gecreëerd om de sociale cohesie en maatschappelijke participatie van inwoners te versterken. Een mooi voorbeeld is de Participatiekeuken die inmiddels meer dan 100.000 maaltijden heeft verzorgd voor kwetsbare inwoners. De Regio Deal Cleantech zet in op een circulaire economie, door de transitie naar waterstof en andere technische innovaties waardoor de CO₂-uitstoot structureel wordt verlaagd. Het Groene Hart werkt aan verbetering van de leefomgeving, door burgers en agrarische ondernemers die te maken hebben met bodemdaling handelingsperspectief te bieden.

Integrale aanpak en maatwerk per regio

De Regio Deals kenmerken zich door een integrale aanpak van de regionale opgaven en door maatwerk. Een goed voorbeeld is de wijkaanpak in Rolduckerveld in Kerkrade (Regio Deal Parkstad Limburg), waar verouderde woningen worden verbeterd met aandacht voor circulariteit én de opgaven «achter de voordeur» (slechte gezondheid, schulden) worden opgepakt. Regio Utrecht en Groningen-Noord kennen een vergelijkbare samenhangende aanpak. Daar wordt in kwetsbare wijken eveneens integraal gebiedsgericht gewerkt aan verbetering van de leefbaarheid, veiligheid, gelijke kansen en de uitbreiding van het groen in de buurt. In Den Helder krijgt de maatwerk aanpak vorm bij versterking van de economische structuur om verdere bevolkingsdaling te voorkomen. Dit gebeurt door gebruik te maken van de bestaande sterktes en kansen in de regio, zoals de aanwezigheid van de Koninklijke Marine en reeds gevestigde bedrijven in de defensie- en energiesector. In de Regio Deals gelegen aan de grens speelt de grensoverschrijdende component een belangrijke rol, zoals te zien bij het Grenslandcollege in Winterswijk (Regio Deal Achterhoek).

Sterkere samenwerking tussen regio en Rijk

Regio Deals versterken de samenwerking in de regio, binnen het Rijk en tussen Rijk en regio. In diverse regio's brengt de Regio Deal nieuwe samenwerkingsverbanden tot stand, zoals in Zuid- en Oost Drenthe, Zuid-Hollandse Delta, Noord-Limburg en Noordoost Brabant. In de Regio Deal Foodvalley richt een nieuwe samenwerking met triple helix partners binnen Gelderland en Utrecht zich op de realisatie van een gezond en duurzaam voedselsysteem. Ook is er, in samenwerking met het Rijk, aandacht voor het ontwerp en de realisatie van het Word Food Center Experience, waarmee ik invulling geef aan de motie van het lid Geurts c.s.⁶ In andere regio's wordt voortgebouwd op bestaande structuren zoals Brainport Eindhoven, Rotterdam-Zuid, Regio Zwolle en de Achterhoek. Soms bestaat «de regio» uit louter overheden, in andere regio's zijn ook kennis- en onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven partner. De samenwerkende partijen vormen een duurzaam, gelijkwaardig partnerschap, maken afspraken en financieren die gezamenlijk. Dit vraagt

⁵ Zie de bijlage van <https://www.pbl.nl/publicaties/pbl-onderzoeksprogramma-regio-deals-voor-de-brede-welvaart-2019-2021-tussentijdse-inzichten-2020>.

⁶ Kamerstuk 34 775 XIII, nr. 28

vertrouwen, flexibiliteit en soms ook durf. Dat zien we in de praktijk ontstaan in de 30 Regio Deals.

Betrokkenheid van inwoners

De brede welvaart, het welzijn van inwoners, staat centraal. In diverse Regio Deals worden inwoners nadrukkelijk betrokken bij het vinden en uitvoeren van oplossingen. Dialoogsessies in het Friese Jubbega helpen de dorpskern te verbeteren op een manier die inwoners het liefst willen. In Den Haag Zuidwest helpt een partnerraad van bewoners, jongeren en andere betrokkenen bij de wijk, projecten te selecteren die mensen daadwerkelijk vooruit helpen. In Rivierenland is de gebiedscoöperatie Rivierenland partner in de Regio Deal. De Regio Deal «Zeeuwen zelf aan zet» van Zeeuws-Vlaanderen versterkt het platform MAEX Zeeland. Het platform ondersteunt inmiddels 125 nieuwe en bestaande sociale initiatieven. Zo dragen inwoners zelf actief bij aan hun eigen welzijn en dat van anderen.

Corona versterkt noodzaak implementatie Regio Deals

De coronapandemie heeft op alle Regio Deals in meer of mindere mate forse impact. De druk op het betrokken bedrijfsleven neemt flink toe, afstemming met inwoners en andere belanghebbenden moet op een andere manier gebeuren en het risico dat mensen die net weer aan een baan zijn geholpen deze weer kwijtraken, wordt werkelijkheid. Dit alles onderstreept de noodzaak van de onderlinge samenwerking en de ambities en acties zoals geformuleerd in vrijwel alle Regio Deals (zoals investeren in economische structuurversterking, sociale cohesie, de aanpak van leerachterstanden of de mismatch tussen onderwijs en de arbeidsmarkt). Zo zijn onder meer in Rotterdam als reactie op corona zomerscholen georganiseerd voor kinderen die door de pandemie een onderwijsachterstand hebben opgelopen. In Flevoland en Twente zijn scholingstegoedbonnen beschikbaar gesteld. Het STRP-festival in de Regio Deal Brainport Eindhoven is online aangeboden, en daarmee toegankelijk gemaakt voor een meer gevarieerd publiek. Tijdens de eerste gedeeltelijke lockdown is in de Achterhoek het project «Achterhoek verbindt» gestart, waarin dagelijks via een interactieve videopodcast een ondernemer werd geïnterviewd over de impact van de coronacrisis.

De drie Planbureaus wijzen in hun briefadvies⁷ aan het kabinet op de noodzaak om bij het opstellen van corona herstelmaatregelen te werken vanuit het kader van brede welvaart. Omdat de economische en sociale structuur, en daardoor ook de gevolgen van corona per regio verschillen, adviseren de planbureaus het kabinet om bij herstelbeleid rekening te houden met regionale verschillen. Het kabinet werkt aan diverse initiatieven gericht op economische en sociaal herstel. De Regio Deals zouden een relatief eenvoudig en snel toepasbaar instrument kunnen zijn om regionaal maatwerk te leveren.

II. Voortgang eerste, tweede en derde tranche Regio Deals

Inmiddels zijn er 30 Regio Deals afgesloten en in uitvoering, verdeeld in drie tranches⁸. Bij de zes opgaven uit het regeerakkoord (eerste tranche) en 12 Regio Deals uit de tweede tranche worden de eerste resultaten zichtbaar. De Regio Deals uit de derde tranche zijn medio 2020 afgesloten, en dus pas onlangs in uitvoering gegaan. In deze paragraaf wordt de

⁷ SCP, PBL en CPB, Aandachtspunten voor een herstelbeleid, briefadvies aan het kabinet, 28 mei 2020.

⁸ Zie bijlage 1 voor een geografisch overzicht van alle Regio Deals.

voortgang van de drie tranches voor 2019, en waar mogelijk ook voor 2020, nader toegelicht.

Eerste tranche; zes regionale opgaven uit het regeerakkoord

De uitvoering van de zes regionale opgaven die genoemd zijn in het regeerakkoord verloopt grotendeels volgens planning. Het gaat om Zeeland, Brainport Eindhoven, Rotterdam-Zuid, Caribisch Nederland, nucleaire problematiek en ESTEC.

De inhoudelijke resultaten worden inmiddels goed zichtbaar. In Zeeland zijn door het aanvalsplan voor de arbeidsmarkt 445 mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan werk geholpen, en is er onder meer een horecaklas voor bijstandsgerechtigden opgezet. In Brainport Eindhoven is in 2019 de ICT-campus van Fontys Hogeschool Strijp TQ geopend en is «Eindhoven Engine» gestart. In Rotterdam-Zuid zijn in 2019 relatief meer mensen uit de bijstand gekomen dan in de andere grote steden. In Caribisch Nederland (Bonaire, Sint Eustatius en Saba) zijn onder meer activiteiten uitgevoerd voor kinderopvang, aanpak van erosieproblematiek en orkaanbestendige wederopbouw van de haven van Saba. Het afvoeren van radioactief afval bij Petten verloopt volgens planning. De aanbesteding van de internationale ontmoetingsplek op ESTEC heeft vertraging opgelopen.

Bijlage 2 bij deze brief geeft voor de eerste en tweede tranche een uitgebreider overzicht van de voortgang van de Regio Deals. Meer informatie is daarnaast te vinden op www.krachtvanderegio.nl. Dit interactieve platform is samen met de regio opgezet om resultaten te tonen en om tijdens corona samen te kunnen blijven werken, en kennisdeling en netwerken over regio's heen te faciliteren.

Tweede tranche Regio Deals

De uitvoering van de tweede tranche Regio Deals⁹ is in 2020 goed op gang gekomen. Inmiddels hebben bijvoorbeeld circa 1.000 mensen gebruik gemaakt van het Twents Fonds voor vakmanschap. Het Scholingsfonds Maritiem Noordelijk Flevoland is in januari 2020 gelanceerd (325 aanvragers zijn reeds ondersteund voor ruim € 350.000). In Midden- en West-Brabant is het project DALI gestart, een open innovatieve community voor nieuwe logistieke werkwijzen. In de Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe is een nieuwe deeltijdopleiding HBO-V gestart. Hierdoor blijven meer jongeren in de regio werken en wordt via versterkte inzet op het thema e-health goede zorg in meer dunbevolkte gebieden geborgd. Daarnaast bieden in deze Deal gezinscoaches hulp aan gezinnen die al meerdere generaties moeten rondkomen van een laag inkomen.

Bij de start van de uitvoering blijken het inregelen van een nieuwe governance, en juridisch-administratieve zaken als staatssteun, subsidieverordeningen en samenwerkingsovereenkomsten, in sommige regio's meer tijd te kosten dan vooraf was gedacht. Opmerkelijk daarbij is dat dit zowel kan spelen in al lang lopende samenwerkingsverbanden als in kersverse samenwerkingen waar alles nieuw is. Niettemin maken bovenstaande voorbeelden en andere projecten veel energie los in de regio's. De nieuwe en versterkte samenwerking in de regio en met departementen begint zijn vruchten af te werpen in de uitvoering.

⁹ Het gaat om Noordoost Friesland-Holwerd aan Zee, Natuurinclusieve Landbouw, Zuid- en Oost Drenthe, Foodvalley, Twente, Achterhoek, Noordelijk Flevoland, ZaanIJ, Den Haag Zuid-West, Bodemdaling Groene Hart, Midden- en West-Brabant, en Parkstad Limburg.

Derde tranche Regio Deals

De 14 Regio Deals uit de derde tranche¹⁰ zijn in juli 2020 ondertekend en van start gegaan. Vervolgens is de governance verder uitgewerkt alsmede de procedures voor verdere projectselectie en -toekenning en subsidievaststelling.

In het afgelopen najaar is in bestuurlijke overleggen van de betrokken partners overeenstemming bereikt over de uitvoeringsplannen van verschillende Regio Deals. Veel van de projecten gaan begin dit jaar van start, waardoor er nog geen projectresultaten zijn te melden.

Het proces tussen de toekenning tot en met het werkelijk sluiten van de Regio Deal is, in deze en de eerdere tranches, een vliegwiel gebleken voor de invulling van de regionale (publieke) cofinanciering en de integrale benadering. Ook is de gezamenlijke aanpak en de samenwerking binnen regio's en met het Rijk versterkt. De betrokken regio's hechten veel waarde aan deze versterkte samenwerking en governance door de Regio Deals.

Financiële voortgang

In tabel 1 wordt samenvattend per tranche aangegeven wat de financiële stand van zaken is. Bijlage 3 bevat een nadere detaillering per Regio Deal.

Voor de eerste tranche is inmiddels bijna 90% van de gereserveerde middelen uit de Regio Envelop beschikbaar gesteld aan de regionale partner of een vakdepartement. Dit geldt ook voor de tweede tranche; inmiddels is € 201 miljoen beschikbaar gesteld aan de regio's. Tot slot heb ik voor de derde tranche ten behoeve van de Specifieke Uitkeringen 14 beschikkingen geslagen. De helft van de beschikbare € 180 miljoen uit de Regio Envelop is inmiddels uitgekeerd aan de regio's.

De regionale cofinanciering verloopt conform de afspraken. Bij meerdere Regio Deals is een aanzienlijke multiplier te zien, waarbij door de regio (fors) meer dan 50 procent cofinancieringsmiddelen worden ingezet om de afgesproken ambities te realiseren. Dit gaat niet alleen om publieke cofinanciering, maar in verschillende Regio Deals ook om additionele private investeringen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Achterhoek en Brainport Eindhoven.

Tabel 1. Financiële voortgang Regio Envelop (bedragen x € 1 mln.)

Tranche	Maximale Rijksbijdrage	Reeds uitbetaald ¹	Nog beschikbaar te stellen ²
I	482,00	450,00	32,00
II	215,00	215,00	0,00
III	180,00	90,00	90,00
Overige	73,00	33,00 ³	40,00
Totaal	950,00	788,00	162,00

¹ Vanaf de begroting van het Ministerie van LNV beschikbaar gesteld als decentralisatie uitkering, of rechtstreeks betaald aan de belanghebbende regio dan wel overgeboekt naar het vakdepartement verantwoordelijk voor de verdere uitvoering van de opgave/Regio Deal.

² Afhankelijk van de voortgang zullen de bedragen in deze kolom dit jaar beschikbaar worden gesteld.

³ Waarvan € 20 miljoen additioneel voor Caribisch Nederland en € 13 miljoen uitvoeringskosten.

¹⁰ Het gaat om Noordoost Friesland, Groningen-Noord, Noordoost Groningen, Regio Zwolle, Cleantech, de Veluwe, Rivierenland, Vitale Wijken Overvecht, Batau en Vollenhove, Kop van Noord-Holland, Drechtsteden, Zuid-Hollandse Delta, Zeeuws-Vlaanderen, Noordoost Brabant, en Noord-Limburg.

Uitkeringsvorm

Naar aanleiding van bevindingen van de Algemene Rekenkamer in het Verantwoordingsonderzoek 2018 is er voor gekozen de Rijksbijdrage voor de derde tranche te verstrekken in de vorm van een specifieke uitkering. Hiervoor is een ministeriële regeling vastgesteld. Dit betekent dat de financiële verantwoording voor deze Regio Deals via de Single information Single audit (SISA)-systematiek verloopt.

Er wordt door de fondsbeheerders¹¹ gewerkt aan een herziening van de Financiële-verhoudingswet. Hierbij worden ook verschillende uitkeringsvormen onderzocht voor situaties waarin het Rijk samenwerkt met één of meer gemeenten en/of provincies aan de realisatie van een gezamenlijke opgave.

Voortgang monitoren

In elke Regio Deal zijn afspraken gemaakt over monitoring en evaluatie. Dit helpt om inzicht te krijgen in de effecten en impact van de Regio Deals en is nodig om tussentijds bij te kunnen sturen indien nodig. De resultaten van de monitoring worden verwerkt in jaarlijkse voortgangsrapportages en een eindevaluatie die elke regio opstelt en deelt met het Rijk. De verantwoording en monitoring is primair de verantwoordelijkheid van decentrale partners en verantwoordingsgremia, zoals gemeenteraden en provinciale staten. De voortgang van Regio Deals wordt daarnaast halfjaarlijks besproken in bestuurlijke overleggen van de partners van de Regio Deals.

De uitvoering van de Regio Deals en aanpak van opgaven uit de drie tranches is een proces van de (middel)lange termijn. Veel activiteiten worden tussen 2019 en 2023 gerealiseerd, met in diverse Regio Deals een uitloop naar latere jaren. Het meten van concrete resultaten, niet alleen op *output* niveau van de afspraken uit de Regio Deal, maar ook gericht op de *impact* op de brede welvaart in de regio, kost tijd. Op het gebied van onderwijs is bijvoorbeeld het echte resultaat van betere kansen op een baan voor jongeren pas zichtbaar als jongeren daadwerkelijk de (regionale) arbeidsmarkt betreden. Ik licht in Box 1 voor enkele Regio Deals toe hoe de monitoring is vormgegeven.

Box 1. Voorbeelden monitoring individuele Regio Deals

Voor de monitoring van de Regio Deal Noordelijk Flevoland zijn kwantitatieve en kwalitatieve gegevens verzameld en is een schets gegeven over de betekenis en kenmerken van het maritieme cluster Urk, het Mobiliteit en Infrastructuur Testcentrum (MITC) en de IJsselmeervisserij (de drie pijlers van de Regio Deal). Voort worden er interviews gehouden met direct betrokkenen over de toekomstperspectieven vanwege de Regio Deal projecten. Dit geeft een kwalitatief beeld van de impact van de Regio Deal op de inwoners in het gebied. Hierbij wordt samengewerkt met studenten van Hogeschool Windesheim en het ROC Friese Poort. Tenslotte worden extra statistische gegevens verzameld over de ontwikkeling van de brede welvaart in Noordelijk Flevoland, aanvullend op de gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) voor de Regionale Monitor Brede Welvaart.

¹¹ De Ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Financiën.

Het Fries Sociaal Planbureau (FSP) begeleidt in een lerend proces en interactieve dialoog tussen onderzoekers en vertegenwoordigers van de regio de monitoring van de Regio Deal Zuidoost Friesland. Hierdoor krijgen betrokkenen gedurende het uitvoeringsproces meer inzicht in de impact van het gevoerde beleid. Jaarlijks wordt daarnaast een Brede Welvaart Scan opgeleverd, bestaande uit een analyse van CBS data over brede welvaart en een verdiepend onderzoek door het FSP.

De Regio Deal Bodemdaling Groene Hart legt in de monitoring, mede als gevolg van inzichten uit workshops met het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), nadruk op twee aspecten. Enerzijds wordt de voortgang van alle projecten gemonitord. Anderzijds worden peilingen uitgevoerd onder de doelgroepen van de Regio Deal op het gebied van gedragswijzigingen en hun ervaringen met het aan de projecten gerelateerde beleid. Voor dit laatste zal binnenkort een specifiek onderzoek worden uitgevoerd.

III. Leerervaringen

De Regio Deals hebben inmiddels al een grote verscheidenheid aan leerervaringen opgeleverd. Ten eerste blijken de gecreëerde *partnerschappen* tussen Rijk en regio van even grote meerwaarde te zijn als de financiële impuls die het instrument Regio Deals brengt. Ten tweede is gebleken dat het tijd kost om nieuwe partnerschappen in een effectieve *governance* vorm te geven. Ten derde geven regio's aan behoefte te hebben aan een *lange termijn samenwerking* met het Rijk, waarbij het partnerschap doorloopt na afloop van de Regio Deal. Ten vierde blijkt het *concept van de brede welvaart* een werkzaam kader om tot een *integrale aanpak* te komen van de vaak complexe maatschappelijke opgaven door Rijk en regio. Naast economische groei zijn ook sociale en ecologische opgaven in de regio onderdeel geworden van de aanpak. De operationalisering van het begrip brede welvaart is «work in progress». Ook sluit *de lerende aanpak* van Regio Deals goed aan bij de behoefte van regio's. Er is ruimte voor *experimenten, pilots en tussentijds bijsturen* waardoor flexibiliteit en dynamiek wordt ontwikkeld om leerervaringen in te passen en om te gaan met veranderende omstandigheden, zoals nu met de corona pandemie.

Bovenstaande leerervaringen blijken uit de trajecten die in gang gezet zijn ten behoeve van kennisontwikkeling van de Regio Deal aanpak. Zodat het Rijk net als de regio tussentijds kan leren. Ik ga hieronder in op de stand zaken van deze trajecten.

Tussentijdse evaluatie systematiek aanmelding, selectie en uitvoering

In het Algemeen Overleg (AO) van 22 januari 2020 gaf ik aan de systematiek van de selectie van de Regio Deals te zullen evalueren. Lysias Advies heeft dit onderzocht bij geselecteerde regio's mét een Regio Deal, bij diverse niet geselecteerde regio's en bij de betrokken vakdepartementen. Er zijn tevens aanbevelingen geformuleerd voor een eventuele doorontwikkeling.¹² Hieronder ga ik daar nader op in. Zie bijlage 4 voor het evaluatierapport¹³.

¹² Focus ligt hierbij op de tweede en derde tranche Regio Deals. De eerste tranche is niet meegenomen, omdat besluitvorming hierover in het Regeerakkoord tot stand is gekomen.

¹³ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

Box 2. Systematiek selectie Regio Deals

In het kort ziet de systematiek er als volgt uit. Als eerste zijn de randvoorwaarden voor de inzet van de Regio Envelop bepaald.¹⁴ Hieruit sprak de ambitie om met de Regio Deals bij te dragen aan het vergroten van de brede welvaart in Nederland. Dit is vervolgens vertaald in het afwegingskader voor de tweede tranche Regio Deals.¹⁵ Regio's hadden ongeveer tweeëneenhalve maand de tijd om een voorstel in de vorm van een zogenaamde «two-pager» in te dienen. Op basis van het afwegingskader werd door het Ministerie van LNV in overleg met het Ministerie van BZK en in samenwerking met andere departementen op ambtelijk niveau een geobjectiverde analyse van alle voorstellen gedaan. De hieruit volgende selectie is aan het kabinet voorgelegd. Op basis van een interne evaluatie van de tweede tranche is de procedure voor de derde tranche doorontwikkeld.

Op hoofdlijnen is de aanpak (versterking van brede welvaart in de regio voor burgers) en systematiek met het opgestelde afwegingskader en de criteria als helder en werkbaar ervaren. De beschikbare tijd om voorstellen in te dienen vond men vrij kort. Anderzijds droeg dit bij aan benodigde besluitvaardigheid. Over het partnerschap geven de regio's aan dat betrokkenheid van het Rijk zeker zo belangrijk is als de financiële ondersteuning. Het is op prijs gesteld dat er aandacht was voor initiatieven die in de regio zijn ontstaan. Er is waardering voor de verbindende rol van het Ministerie van LNV in het proces en er is geleerd van de ervaringen uit de tweede tranche.

Uit het onderzoek blijkt commitment bij Rijk en regio om de Regio Deal aanpak voort te zetten. Als aandachtspunten worden benoemd:

- Behoud de succesfactoren van het Regio Deal instrument, onder meer op het gebied van het competitie-element, samenwerking met het Rijk, een financiële bijdrage, fasering, de aanpak van integrale opgaven en het beleggen van de regio bij een toegewezen bewindspersoon die op politiek niveau zaken kan afstemmen. Onderzoek de mogelijkheden om meer private cofinanciering in te brengen.
- Regie op interdepartementale samenwerking en eenduidige, gezamenlijke communicatie richting regio's is belangrijk.
- Het concept van brede welvaart is positief ervaren, maar vraagt om een nadere operationalisering. De aanpak gericht op verbeteren van de brede welvaart in de regio zorgde voor verbreding van voorstellen en inhoudelijke aanhaking vanuit (nieuwe) regionale partners en departementen. Rijk en regio zijn positief over operationalisering van het begrip brede welvaart, maar tegelijkertijd ervaren ze het nog te veel als een «containerbegrip».
- Het selectieproces op ambtelijk niveau is overwegend als transparant en objectief ervaren. Voor de politiek-bestuurlijke besluitvorming is dit, alhoewel begrijpelijk, minder het geval. Meer duidelijkheid over het proces van besluitvorming kan bij regio's teleurstellingen voorkomen.

Uit deze bevindingen komt een positieve toon naar voren over het selectieproces en het instrument Regio Deals. Dit biedt perspectief voor eventuele voortzetting, waarbij ik adviseer bovenstaande aandachtspunten te betrekken. De invulling, gericht op versterking van regionale brede welvaart, is vrij nieuw en bood een succesvol integrerend kader voor een regionale opgavegerichte aanpak en versterkte samenwerking in de regio en met departementen. Het PBL onderzoeksprogramma Brede Welvaart

¹⁴ Kamerstuk 29 697, nr. 37.

¹⁵ Stcrt. 2018, nr. 32735.

en regio, dat op mijn verzoek in 2019 is gestart, legt een goede basis voor verdere kennisontwikkeling over brede welvaart in de regio. De voortgang van dit onderzoeksprogramma licht ik verderop in deze brief nader toe.

Regio Deal Lab Governance

In het «Regio Deal Lab Governance» leren regio's onderling en met het Rijk op een intervisieachtige manier van elkaar, op het gebied van samenwerking, betrokkenheid van andere partijen, sturing, governance, democratische verantwoording en de aanpak van complexe maatschappelijke vraagstukken. Dit traject loopt tot en met 2022. Gezien de grote vraag naar de Regio Deal Labs is er dit najaar een extra tranche gestart, zodat meer Regio Deals mee kunnen doen.

Een belangrijk vraagstuk waar met elkaar over wordt gesproken, is de samenwerking tussen Rijk en regio en hoe dit verder verbeterd kan worden. Rijk en regio zijn bijvoorbeeld vaak niet goed bekend met elkaars besluitvormingsprocessen. Ook is gebleken dat bij de Regio Deals uit de eerste en tweede tranche de communicatie tussen de regio en departementen duidelijker had gekund, verwachtingen waren over en weer niet altijd helder. Het Lab laat ook zien dat regio's samenwerking met het Rijk belangrijk vinden, waarbij de Regio Deal een opmaat kan zijn voor langjarige samenwerking. Dit past bij de behoefte aan meer opgavegerichte samenwerking tussen Rijk en regio, zoals blijkt uit het rapport van de Studiegroep Interbestuurlijke en Financiële Verhoudingen.¹⁶ Andere thema's die in Regio Deal Labs aan de orde kwamen, zijn de inrichting van een passende regionale governance, legitimiteit en draagvlak. Bijlage 5 bevat een samenvatting van de geleerde lessen, dat door het begeleidend consortium van het Regio Deal Lab is opgesteld¹⁷.

PBL onderzoeksprogramma Brede Welvaart en regio

Het PBL onderzoeksprogramma heeft als doel kennis te ontwikkelen, verdiepen en te ontsluiten over regionale brede welvaart en over de werking van hieraan gerelateerd beleid. De tussentijdse inzichten zijn in december 2020 gepubliceerd.¹⁸ Hieruit blijkt in de eerste plaats dat het versterken van brede welvaart vraagt om regio-specifiek beleid. Omdat regionale omstandigheden variëren en de inwoners van verschillende regio's soms andere onderwerpen van waarde vinden, verschillen de beleidsopgaven regionaal. Dit vereist, in de tweede plaats, inzicht via monitoring in de (ervaren) brede welvaart van de inwoners van de regio op alle aspecten. Hierbij moeten normatieve keuzes gemaakt worden over wat er onder brede welvaart wordt verstaan en moet de afruil en samenwerking tussen de verschillende aspecten ervan expliciet gemaakt worden. Tenslotte is de Regio Deal werkwijze, die wordt vormgegeven op basis van bestaande – soms nog niet complete – kennis over de problematiek en mogelijke aanpak, gebaat bij een lerende en adaptieve aanpak. Door in elke beleidsfase de effectiviteit van de gekozen aanpak te monitoren en te evalueren, ontstaat meer inzicht in wat wel en wat niet werkt in de regio. Zo besloot het Groene Hart hun monitoringsplan te wijzigen, omdat er meer indicatoren nodig bleken om de werking van het beleid in de praktijk te toetsen.

¹⁶ <https://www.overheidvannu.nl/documenten/rapporten/2020/04/08/studiegroep-ifv---nederland-heeft-1-overheid-nodig>.

¹⁷ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

¹⁸ Zie <https://www.pbl.nl/publicaties/pbl-onderzoeksprogramma-regio-deals-voor-de-brede-welvaart-2019-2021-tussentijdse-inzichten-2020>.

Om beter inzicht te krijgen in de gesteldheid van de inwoners van een regio op de verschillende aspecten van brede welvaart heeft het CBS in opdracht van het Ministerie van LNV recent een eerste versie van een regionale Monitor Brede Welvaart (rMBW) gepubliceerd. De rMBW sluit aan bij de nationale Monitor Brede Welvaart en is een eerste stap in het meten van brede welvaart op het niveau van de regio. De rMBW laat zien dat regio's in Nederland ieder hun eigen kenmerken, kracht en uitdagingen hebben. Er zijn regionale verschillen die om maatwerk vragen. De achterliggende data geven regio's en het Rijk de mogelijkheid deze verschillen beter te duiden, van elkaar te leren en zo gericht beleid te voeren, waaronder ook de verdere implementatie en monitoring van de Regio Deals.

Box 3. Leerervaring: aanpak woningvoorraad versterkt de brede welvaart

Een ander, meer thematisch, traject dat in gang is gezet om te leren van Regio Deals heeft betrekking op de aanpak van de woningvoorraad. Diverse Regio Deals uit de tweede en derde tranche bevatten specifieke interventies met publieke middelen voor de kwetsbare particuliere woningvoorraad in krimpgebieden. Er is nader onderzoek uitgevoerd naar de doelmatigheid en doeltreffendheid hiervan, in de context van de totale gebiedsaanpak gericht op versterking van de brede welvaart.¹⁹

Het onderzoek concludeert dat het hier meestal gaat om een relatief nieuwe verkennende aanpak, lokaal passend juist ook voor de eigenaar-bewoners. Dit vergt meestal een inbedding in een integrale gebiedsgerichte benadering, aangezien ook leefbaarheid, veiligheid en sociale problematiek aandacht vragen. Zo kan individuele ondersteuning met maatschappelijk werk zeker aan de orde zijn. De aanpak van de verloederde (particuliere) woningvoorraad wordt regionaal als maatschappelijk urgent ervaren. Tegelijkertijd gaan de kosten voor de baat uit en zijn sociale baten moeilijker te kwantificeren. Uit het onderzoek blijkt dat de bredere benadering van de Regio Deals goed aansluit op deze als urgent ervaren maatschappelijke opgave in de regio. De regionale brede welvaart kan ook met deze aanpak worden versterkt. Geconcludeerd wordt om kennisuitwisseling tussen de krimpgebieden verder te stimuleren, de relatie tussen fysieke en sociale opgave als vertrekpunt te hanteren, de inzet van marktpartijen verder te verkennen en meerjarig de resultaten en effecten op gebiedsniveau te monitoren.

IV. Met vertrouwen vooruit

De eerste resultaten uit de eerste en tweede tranche Regio Deals worden inmiddels zichtbaar en de derde tranche is afgelopen najaar energiek van start gegaan. Ik vertrouw erop dat bij de verdere realisatie de impact van de Regio Deals voor inwoners en ondernemers alleen maar groter wordt. Het leren en kennis delen is op verschillende manieren goed op gang gekomen. Deze trajecten ondersteunen de praktijk en vergroten het inzicht in de impact van beleid gericht op het versterken van de brede welvaart. Ook in de dagelijkse uitvoering heeft kennisdeling en een proces van lerend evalueren toegevoegde waarde. Van 25 tot en met 28 januari 2021 organiseer ik daarom samen met de regio's een (grotendeels digitale) conferentie waar regio's kennis kunnen nemen van elkaars aanpak,

¹⁹ Zie bijlage 6 voor het onderzoeksrapport. Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

ervaringen en de «lessons learned» van de Regio Deals. Daarmee geef ik tevens invulling aan de motie van het lid Weverling c.s.²⁰ Uw Kamercommissie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is van harte uitgenodigd om hieraan deel te nemen. Zie www.krachtvanderegio.nl voor nadere informatie over het programma.

Zowel aan de kant van het Rijk als aan de kant van de regio is veel enthousiasme om door te gaan met de Regio Deals. Met inzicht in succesfactoren en verbeterpunten kijk ik uit naar een nabije toekomst waarin Rijk en regio op deze voet doorgaan met de implementatie van de 30 Regio Deals. Dat betekent samen werken aan de complexe opgaven van deze tijd, integraal en op een regio-specifieke manier die recht doet aan de regio. Recht aan haar kracht, haar inwoners en potentie om juist daar het leven van en voor iedereen significant te verbeteren. Sterke regio's maken samen een sterker Nederland, voor iedereen.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
C.J. Schouten

²⁰ Kamerstuk 29 697, nr. 77.

EERSTE TRANCHE**Zeeland**

De uitvoering van de Regio Deal Zeeland loopt grotendeels conform planning. In alle drie pijlers, kennis en innovatie, leefbaarheid en voorzieningen voor bedrijven, zijn projecten van start gegaan. De afgelopen jaren is samen met de triple helix partners intensief samengewerkt, waardoor inmiddels ook de eerste resultaten zijn opgeleverd. Zo is in november 2019 het uitgebreide bevrijdingsmuseum in Nieuwdorp heropend door prinses Margriet. Verder is de gebiedsherinrichting van de Banjaard opgeleverd. De strandtoegang voor toeristen is verbeterd en de kwetsbare natuur rond de slufteer wordt ontzien. Ook zijn er aan drie nieuwe projecten middelen toegekend in het Nehalenniagebied, Vrouwenpolder en Nieuwvliet-Bad. Tot slot is in 2019 de bouw gestart van de proeflocatie Polystyreen Recyclefabriek (PS Loop) in Terneuzen²¹. Dit is de eerste fabriek in Europa waar isolatiemateriaal (piepschuim) dat vrijkomt bij de sloop van gebouwen geheel duurzaam gereinigd en gerecycled wordt. De verwachting is dat de fabriek in het tweede kwartaal van 2021 operationeel zal zijn.

Bij de Miljoenennota 2021 is de laatste € 3,5 miljoen van de totale € 35 miljoen rijksbijdrage aan de regio ter beschikking gesteld. Daarnaast mobiliseert de regio minimaal € 35 miljoen cofinanciering. Halfjaarlijks rapporteert de provincie over de voortgang van de Regio Deal aan provinciale staten. Voor de meest recente rapportage, zie: <https://www.zeeland.nl/digitaalarchief/ib20a916cb74>.

Brainport Eindhoven

De uitvoering van de Regio Deal Brainport Eindhoven verliep tot en met 2019 grotendeels volgens planning. In 2020 had de corona pandemie effect op de projectplanningen.

Inmiddels is de ICT-campus van Fontys Hogeschool Strijp TQ geopend. ICT studenten werken hier aan vraagstukken uit het bedrijfsleven, waarmee de studenten direct kennis maken met hun toekomstige werkveld en bedrijven worden geholpen aan oplossingen voor hun ICT-vraagstukken. Vanuit het Talent & Skills Akkoord zijn de ambities onderwijsinnovatie, Leven Lang Ontwikkelen (LLO) en «arbeidsmarkt in balans» geformuleerd. Verder startte in 2019 onder meer de Eindhoven Engine, waar hoogtechnologische innovaties met maatschappelijke impact versneld naar de markt worden gebracht. Hiervoor werken studenten en onderzoekers van verschillende kennisinstellingen uit de Brainport-regio multidisciplinair samen met experts uit de industrie. Inmiddels werken er al meer dan 250 mensen aan 15 projecten, zoals een kunstbaarmoeder om de overlevingskansen en levenskwaliteit van extreem vroeggeboren baby's te vergroten door de omstandigheden van een echte baarmoeder na te bootsen, en een project om CO₂ uit de lucht filteren om deze hierna om te zetten in duurzame brandstoffen. Bij de Miljoenennota 2021 is de laatste € 18,1 miljoen vanuit de Regio Envelop ter beschikking gesteld aan de regio. Er is door de regio tot en met oktober 2020 circa € 92 miljoen toegekend aan 26 projecten. Voor

²¹ <https://www.youtube.com/channel/UCjkbAVeLN9Hj26nWas67Uew>

deze projecten is bijna € 194 miljoen aan cofinanciering toegezegd.²² Dit geeft vertrouwen dat de € 240 miljoen regionale cofinanciering zal worden gehaald.

Zie voor meer informatie over deze Regio Deal:
www.brainporteindhoven.com/regiodeal

Rotterdam-Zuid

In 2019, het eerste volledige uitvoeringsjaar van deze Regio Deal, zet de stijgende lijn die een paar jaar geleden is ingezet zich op veel onderdelen van de vijf thema's (Werk, Wonen, School, Cultuur en Veiligheid) door. Bij het thema Werk zijn in 2019 relatief meer mensen uit de bijstand gekomen dan in de andere grote steden. Bij het thema Wonen is het wegwerken van achterstallig onderhoud, het op orde krijgen van (VvE-)beheer en renovatie en sloop-/nieuwbouw van de particuliere woningvoorraad verder aangepakt. Hierdoor komen de komende jaren kwalitatief betere en goed onderhouden woningen beschikbaar voor inwoners.

Op het thema School zijn er voor het eerst resultaatverbeteringen zichtbaar in het voortgezet onderwijs. Het aandeel havo/vwo geslaagden is toegenomen naar 26,4% waardoor het verschil met de G4 voor het eerst is verkleind. Tegenvaller is het terugzakken in de laatste 2 schooljaren van de tot dan toe stijgende onderwijsresultaten in het primair onderwijs. De resultaten zijn nog wel steeds hoger dan bij het startmoment van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ). De mogelijke oorzaken worden onderzocht.

De coronacrisis raakt Rotterdam-Zuid zwaar. Er is weer een bovenmatige stijging van het aantal bijstandsgerechtigden te zien. Ook heeft de tijdelijke sluiting van de scholen impact op leerlingen die toch al kwetsbaar zijn. Rotterdam en de samenwerkende partners hebben hier op ingespeeld, onder andere door het organiseren van zomerscholen gericht op kinderen die door corona een onderwijsachterstand hebben opgelopen. Een gezamenlijke inspanning van alle bij het NPRZ en de Regio Deal betrokken partners blijft nodig om de komende jaren het perspectief voor de inwoners van Rotterdam-Zuid te verbeteren.

Zie voor een volledig overzicht van alle resultaten over 2019 www.nprz.nl en <https://rotterdam.raadsinformatie.nl/modules/1/ingekomen%20stukken/598272>.

Caribisch Nederland

De uitvoering van deze Regio Deal verloopt grotendeels conform planning. Er is voor in twee rondes in totaal € 50 miljoen beschikbaar gesteld uit de Regio Envelop²³. De voortgang van de Regio Deal wordt periodiek besproken in de Stuurgroep Caribische delen van het Koninkrijk der Nederlanden onder leiding van het Ministerie van BZK.

In 2020 is op Sint Eustatius onder meer € 3,5 miljoen benut voor het aanpakken van de erosieproblematiek. Met het geld zal begin 2021 een kritiek stuk weg hersteld zijn dat het stadscentrum met de zeehaven verbindt. Daarnaast is een ontwerp en uitvoeringsplan opgesteld voor het

²² Zie voor meer informatie over de voortgang tot en met 2019: https://brainporteindhoven.com/fileadmin/user_upload/Voortgangsrapportage_2019_Regio_Deal_Brainport_Eindhoven.pdf. In de eerste helft van 2021 publiceert de regio de Voortgangsrapportage over 2020.

²³ Kamerstuk 29 697, nr. 82.

herstel van zwakke plekken van de kust langs de Oranjabaaieweg en is er geïnvesteerd in een meetprogramma om kusterosie tegen te gaan.

Op Saba wordt gewerkt aan het veilig en orkaanbestendig maken van de zeehaven. De huidige locatie, Fort Bay Harbor, blijkt niet geschikt voor orkaanbestendige wederopbouw en uitbreiding. Momenteel wordt een nieuwe havenlocatie in het Black Rocks-gebied nader onderzocht. De corona pandemie heeft het project ernstig vertraagd, omdat benodigde expertise niet naar Saba kon afreizen. Volgens de huidige planning kan medio 2021 een contract voor de bouw van de nieuwe haven worden getekend.

Op Bonaire is € 5 miljoen beschikbaar gesteld uit de Regio Envelop voor een nieuwe en veilige brandstofopslag- en overslagvoorziening. Recent is uw Kamer geïnformeerd over de voorgenomen oprichting van de beleidsdeelneming Bonaire Brandstof Terminals B.V. onder het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en de daarbij behorende kapitaalstorting.²⁴ Daarnaast is in 2020 vanuit de Regio Envelop € 0,7 miljoen besteed aan het bouw klaar maken van de omgeving (aanleg van wegen, elektra en water) ten behoeve van de bouw van 500 sociale huurwoningen. Ook zijn ten behoeven van het Jobcentrum Bonaire in 2020 twee pilotprojecten gestart om werkzoekenden te begeleiden naar werk, en is het kantoor en de benodigde instrumentarium gereed gekomen. Tot slot zijn de middelen voor een betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt besteed aan loonkostensubsidie voor werkgevers die Beroeps Begeleidende Leerweg (BBL) studenten in dienst nemen. Er is daarnaast een projectleider aangesteld en de eerste studenten zijn geworven en gematcht met werkgevers. De ontwikkeling van vergelijkbare projecten op de Bovenwindse Eilanden loopt vertraging op ten gevolge van coronamaatregelen in het onderwijs.

Het eilanden overstijgende project BES(t) 4 kids investeert in kinderopvang op de eilanden In 2020 is € 1 miljoen besteed aan de planvorming en ontwerpfase van kinderopvanglocaties op de drie eilanden.

Nucleaire problematiek

Het verwerken en afvoeren van het historisch radioactief afval bij NRG in Petten naar de COVRA in Vlissingen, en de ontmanteling van gebouwen bij NRG in Petten, verloopt conform planning. EZK heeft met NRG een overeenkomst in de vorm van een lening met voorwaardelijke terugbetalingsverplichting afgesloten. De werkzaamheden vinden plaats in de periode 2018–2026.²⁵ De samenwerking tussen NRG en COVRA verloopt goed. Dit is ook voorwaardelijk voor het slagen van het afvalverwerkingsproject. Er is een aanjager aangesteld die er op toeziet dat de plannen worden gehaald.

ESTEC

In de Regio Deal ESTEC zijn afspraken gemaakt over de ontwikkeling van de Space Campus Noordwijk en een nieuwe internationale ontmoetingsplek op ESTEC²⁶. Met een nieuwe governance via een stichting en een nieuwe directeur zetten de gemeente Noordwijk en de provincie Zuid-Holland in samenwerking met NSO en ESTEC concrete stappen om

²⁴ Kamerstuk 35 632, nr. 1.

²⁵ De Minister van EZK heeft uw Kamer hier middels Kamerstukken 25 422 en 30 196, nr. 220 over geïnformeerd.

²⁶ De Staatssecretaris van EZK heeft uw Kamer over ESTEC geïnformeerd middels Kamerstuk 29 697, nr. 58 en Kamerstuk 24 446, nr. 64.

de Space Campus Noordwijk te versterken. Binnenkort zullen de gemeente Noordwijk en de provincie Zuid-Holland definitief de knoop doorhakken over de financiering van een nieuw hoofdgebouw op het huidige Space Business Park. Daarmee krijgt de campus nieuwe faciliteiten om te kunnen fungeren als internationale hub voor onderzoek, onderwijs en bedrijvigheid op het gebied van ruimtevaart. De aanbesteding door ESA van de internationale ontmoetingsplek op ESTEC heeft nog geen geschikte uitvoerende partij opgeleverd. ESA zal een nieuwe aanbestedingsprocedure met nieuwe condities opstarten, waarmee de oplevering van het nieuwe gebouw volgens de huidige planning opschuift naar medio 2023.

TWEEDE TRANCHE

Noordoost Friesland-Holwerd aan Zee

In september 2019 is de Regio Deal Noordoost Friesland- Holwerd aan Zee aan uw Kamer aangeboden (Kamerstuk 29 697, nr. 71). In deze Regio Deal wordt de zogenaamde «Versnellingsagenda» in Noordoost Friesland gerealiseerd, met onder meer projecten op het gebied van aansluiting tussen onderwijs-arbeidsmarkt in de bouw, het kleinmetaal en de agrarische sector. Daarnaast omvat de Regio Deal een burgerinitiatief waarmee het gebied rond Holwerd voor toerisme en recreatie aantrekkelijker wordt gemaakt, mede door natuurontwikkeling en betrokkenheid van de lokale agrarische sector hierbij²⁷. Gezamenlijk investeren Rijk en regio minimaal € 50 miljoen in deze Regio Deal. De regio werkt samen met de ministeries van LNV, BZK, EZK, Infrastructuur en Waterstaat (IenW), Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) aan de uitvoering.

In de afgelopen periode is overeenstemming bereikt over de verdeling van de inzet van de middelen over de twee hoofdonderdelen. Afgesproken is dat € 7 miljoen van de middelen uit de Regio Envelop voor Holwerd aan Zee is bestemd en € 18 miljoen voor de Versnellingsagenda. Voor de Versnellingsagenda is een Regioboord opgericht met deelname vanuit overheden, ondernemers en onderwijs en is een start gemaakt met de uitrol van de voorgenomen projecten voor de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en economische en agrarische innovatie. Voor Holwerd aan Zee is in de regio een projectorganisatie opgezet en wordt de verbinding gelegd met onder meer het dijkversterkingstraject tussen Koehoal-Lauwersmeer en bredere aanpak van de verbetering van de ecologische waarden in dit gebied.

Natuurinclusieve Landbouw

In juli 2019 is de Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw ondertekend en van start gegaan. Het Rijk en de provincies Drenthe, Fryslân en Groningen investeren in deze Regio Deal € 20 miljoen in een versnelde transitie naar een meer natuurinclusieve landbouw.

Het afgelopen jaar zijn in acht verschillende soort gebieden gebiedsprocessen opgestart om van onderop projecten en initiatieven op gang te helpen die in die gebieden richting geven aan «anders boeren». Door corona zijn deze processen enigszins gehinderd, wat tot vertraging heeft geleid. Niettemin zijn begin dit jaar alle streefbeelden gereed. Dat betekent dat de projecten dit jaar van start kunnen. Het gaat om een mix van projecten die bijdragen aan een landbouw die beter dan nu in balans

²⁷ Zie voor meer informatie over deze twee onderdelen van de Regio Deal: www.qop.nl (Versnellingsagenda) en www.holwerdaanze.nl.

is met natuur en landschap en daarmee met de leefgemeenschap. Boeren gaan samen met andere grondbeheerders in het gebied aan de slag met experimenten rondom verdienvermogen, knellende wet- en regelgeving, het aanvoeren van organische mest, strooien van natuurgras en een betere groen-blauwe dooradering. Het verbeteren van de bodem krijgt aandacht, klavers en kruiden in het gras zorgen ervoor dat er minder stikstof (kunstmest) nodig is. Ook bevordert dit de aanwezigheid van «goede insecten» wat zowel de akker-, weidevogels en de teelt gewassen ten goede komt. De gebiedsgerichte aanpak versterkt de samenwerking tussen boeren en andere gebiedspartijen wat bijdraagt aan een gedragen en duurzaam perspectief voor de landbouw. Een kennisconsortium van WO, HBO, MBO en Kadaster ondersteunt het lerende karakter van deze Regio Deal.

Meer informatie over de voortgang van de Regio Deal is te vinden via: <https://www.regiodealnatuurinclusievelandbouw.nl/regiodeal>

Zuid- en Oost-Drenthe

In juli 2019 is de Regio Deal Zuid- en Oost-Drenthe ondertekend en van start gegaan. Met behulp van deze Regio Deal geven Rijk en regio samen een impuls aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor innovatieve economische ontwikkelingen, een passend aanbod van duurzame en levensloopbestendige woningen en goede en efficiënte zorg voor kwetsbare doelgroepen. Het Rijk en regionale partners investeren beiden € 20 miljoen in deze Regio Deal.

De afgelopen periode zijn meerdere projecten van start gegaan in de drie pijlers Wonen, Werken en Welzijn. In verschillende dorpen en wijken zijn 9 proeftuinen opgezet om in samenwerking met inwoners en corporaties de kwaliteit van de huizen te verbeteren en deze ook te verduurzamen. Woon- en energiecoaches worden ingezet om maatwerk te bieden, speciaal voor mensen met een kleine beurs. In Coevorden en Hardenberg gingen Fab Labs van start om kinderen en ondernemers een plek te bieden skills en nieuwe producten te ontwikkelen. Ook wordt in Hoogeveen een regionaal innovatie- en duurzaamheidscentrum ontwikkeld en worden 300 bedrijven in het toerisme begeleid bij de digitalisering van hun bedrijf en aanbod. Gezinscoaches zijn in meerdere gezinnen aan de slag gegaan om de spiraal van overerfbare armoede te doorbreken. Veertig basisscholen in de regio doen mee met «Kansen voor kinderen», dat erop gericht is kinderen de kans te geven zich naar hun mogelijkheden te ontwikkelen. In de projecten wordt steeds meer regionaal samengewerkt aan de gezamenlijke doelen. Er ontstaan cross-overs tussen de pijlers en het gemeenschappelijke belang wordt door alle betrokkenen steeds sterker ervaren.

Zie voor meer informatie over de Regio Deal <https://www.regiodealzuidoostdrenthe.nl/>

Achterhoek

Deze Regio Deal, met een bijdrage van € 20 miljoen vanuit de Regio Envelop, richt zich op drie pijlers; smart economy, smart living en smart governance. Inmiddels zijn er in de Achterhoek veel initiatieven succesvol gestart. Vanwege staatssteun discussies kende de start van sommige projecten een wat langere aanloop.

Voor het bevorderen van de kringlooplandbouw is onder meer het project «bodemverbeteraar» van start gegaan. In deze innovatieve pilot wordt varkensmest afkomstig van regionale agrarische bedrijven in een

biogasinstallatie verwerkt tot een groene en effectieve bodemverbeteraar. Daardoor wordt het vocht in de grond langer vastgehouden, wat zorgt voor minder uitspoeling van nutriënten en helpt in tijden van droogte. Voor het programma Wonen is gewerkt aan een integrale aanpak om eigenaren van woningen te ontzorgen bij het verduurzamen van hun woning. Verder is er via slimme technieken en sociale alarmering voor gezorgd dat ouderen en verminderd zelfredzamen (langer) veilig en verantwoord thuis kunnen blijven wonen. Ook is de nieuwe Vastgoedmonitor Achterhoek uitgezet. Voor de aanpak van ondermijning door criminaliteit is een integrale regionale gebiedsscan opgesteld en gaan gemeenten werken met het keurmerk «Veilig Buitengebied». Een ander initiatief is het verder uitbouwen van het open innovatiesysteem in de Achterhoek door het opzetten en verbinden van diverse innovatieve «hotspots». Tevens is ingezet op het versterken van kennis- en businessclusters die zorgen voor kennisdeling voor innovaties en de uitwisseling van personeel en daarmee het behoud van talent voor de toekomst. In december 2020 heeft de regio de eerste Achterhoek Monitor gepresenteerd, waarmee op systematische wijze de inspanningen en acties worden getoetst op de gewenste effecten.

Inmiddels is de helft van de Rijksbijdrage geïnvesteerd in projecten die bijdragen aan de regionale ontwikkeling. De regionale cofinanciering ligt met 72% ruim boven de in deze Regio Deal afgesproken 50%. Zie <https://8rhk.nl/> voor meer informatie over de Regio Deal.

Twente

Medio 2019 is de Regio Deal Twente vastgesteld en in de tweede helft van dat jaar is de governance hiervoor uitgewerkt. De Regio Deal, met een gezamenlijke investering van ten minste € 60 miljoen, richt zich op vier actielijnen: versterking van de technologische kracht, de arbeidsmarkt, het vestigingsklimaat en de transitie naar een circulaire economie.

De uitvoering van deze Regio Deal ligt grotendeels op schema, ondanks merkbare impact van de coronacrisis. In 2020 zijn 14 projecten van start gegaan binnen de vier actielijnen. In de uitvoering is niet alleen aandacht voor versterking van projecten, het wegnemen van belemmeringen en het creëren van experimenteeruimte, maar ook voor een goede (grensoverschrijdende) samenwerking tussen ondernemers, onderwijsinstellingen en de overheid. De Regio Deal stimuleert deze samenwerking. De Digitale Werkplaats is een mooi voorbeeld van nieuwe dynamiek die aansluit op de actielijnen waarin de regio investeert. Hier heeft een herijking van de basisinfrastructuur geleid tot focus op Talent, Innovatie & Ondernemerschap en Profileren van Twente, waarmee het Twentse ecosysteem voor economische bedrijvigheid is versterkt.

Een ander succesvol initiatief is het Twents fonds voor vakmanschap. Werknemers, werklozen en mensen die buiten de arbeidsmarkt vallen kunnen vanuit dit fonds een scholingscheque ontvangen om zich te laten (om)scholen. Daarmee worden werknemers gestimuleerd een leven lang te leren, wordt de Twentse arbeidsmarkt zo vitaal mogelijk gehouden en wordt de regionale economie weerbaarder. Inmiddels hebben al zo'n 1.000 mensen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. De meeste belangstelling gaat uit naar scholing in de sectoren transport en logistiek, commerciële economie en de zorg.

Inmiddels is € 26 miljoen van de Rijksmiddelen gecommiteerd. Ook de benodigde cofinanciering is hiervoor gerealiseerd. Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden via <https://www.twente.com/twente-board/regio-deal-twente>.

Foodvalley

In juli 2019 is de Regio Deal Foodvalley ondertekend. Met behulp van deze Regio Deal geven Rijk en regio samen een impuls aan de transitie naar een duurzaam en gezond voedselsysteem. Excellent onderzoek en concrete (innovatieve) toepassingen in de praktijk worden aan elkaar verbonden op het terrein van duurzame en circulaire landbouw, en voeding en gezondheid. In totaal wordt door regionale partners en het Rijk € 73,6 miljoen geïnvesteerd. Vijf departementen werken samen met onder meer regio Foodvalley, de provincies Gelderland en Utrecht, twee universiteiten, Waterschap Vallei en Veluwe, LTO Noord en (agrarische) bedrijven aan deze Regio Deal.

De aanloop van de uitvoering heeft wat langer geduurd dan oorspronkelijk verwacht. Dit heeft, naast de gevolgen van corona en aandacht voor staatssteun aspecten, met name te maken met de nieuwe vorm van samenwerking tussen de regionale partners van de Regio Deal en de organisatie van sturing op de financiële middelen. In het voorjaar van 2020 is de regionale samenwerkingsovereenkomst ondertekend. Vanwege deze langere aanloop wordt de looptijd van de Regio Deal met 8 maanden verlengd (naar 31 augustus 2024). Inmiddels zijn alle drie sporen in uitvoering. Het spoor gericht op versnelde transitie in de landbouw geeft via het uitvoeringsprogramma Boer aan het Roer²⁸ invulling aan de opgave. De selectie van bedrijven en innovaties die (op het boerenerf) getest worden, is goed op gang gekomen. Inmiddels zijn er 12 innovatietechnieken geselecteerd voor emissie-reducerende maatregelen (zoals ammoniak en geur), en 3 innovaties op het thema bodem, waarvan 2 ook al in uitvoering zijn. Verder hebben circa 50 deelnemers een cursus over bodemkwaliteit gevolgd, en is een masterclass Korte Ketens (digitaal) van start gegaan. In het spoor gezonde voeding zijn er diverse trajecten opgestart, zowel in de zorg rond moeder en kind en de ouderenzorg als bij patiëntengroepen. Tevens zijn de eerste investeringen toegekend vanuit het fonds voor gedeelde onderzoeksfaciliteiten, waarbij de versterkte samenwerking van de twee provincies en universiteiten in Gelderland en Utrecht hebben geleid tot een stevigere verankering met bedrijven op het Utrecht Science Park. Tot slot zijn de aanbestedingstrajecten voor het World Food Center Experience afgerond, en is de Food Academy Nijkerk begonnen met BOL- en BBL-opleidingen. Zo is begin november jl. de tweede lichting van de MBO (BBL) opleiding «food operator» van start gegaan.

Meer informatie over deze Regio Deal is te vinden op www.regiodealfoodvalley.nl.

Bodemdaling Groene Hart

Met de Regio Deal Bodemdaling Groene Hart werken overheden, kennisinstellingen, agrarische sector, bewoners en bedrijfsleven gezamenlijk aan een aanpak voor het omgaan met bodemdaling. Dit gebeurt door innovatieve experimenten uit te voeren en slim samen te werken. Dit geheel moet het handelingsperspectief voor inwoners en (agrarisch) ondernemers verbeteren hoe om te gaan met de effecten van bodemdaling. De kennis die door deze samenwerking wordt opgedaan komt ook ten goede aan andere regio's in Nederland die kampen met problemen van bodemdaling.

²⁸ www.boeraanhetroer.nl

Na ondertekening van de Regio Deal, medio 2019, zijn 22 projecten van start gegaan, gericht op het stedelijk en landelijk gebied en op kennisontwikkeling. Inmiddels wordende eerste tussenresultaten zichtbaar. Een voorbeeld is de start van het Living Lab Boeren bij Hoog Water. Dit project richt zich op de ontwikkeling van een veenweidenbedrijf met minimale klimaatimpact dat zo bijdraagt aan de verduurzaming van de landbouw.²⁹ Daarnaast wordt met financiering vanuit de Regio Deal voor het eerst in 50 jaar gekozen voor peilverlaging in de binnenstad van Gouda en wordt de wateroverlast voor honderden bewoners van panden die mee-zakken met de bodem teruggebracht naar een aanvaardbaar niveau. Door het peil alleen daar te verlagen waar het nodig is, blijft mogelijke schade aan houtenpaalfunderingen beperkt tot maximaal 30 panden. In dit project zijn handelingsinstrumenten ontwikkeld voor de Goudse situatie. Dit is een belangrijke eerste stap voor het ontwikkelen van een algemene toolbox.

Zie voor meer informatie over deze Regio Deal
<https://bodemdalingdebaas.nl>.

Den Haag Zuidwest

Met deze Regio Deal investeren de samenwerkende partijen van het Rijk en de regio via een integrale aanpak in verbetering van de huidige sociaal-economische achterstandspositie en leefbaarheid van Den Haag Zuidwest in de richting van het gemiddelde van Den Haag. Deze aanpak kent drie pijlers: (1) samenleving en participatie, (2) vitale inwoners en (3) activeren, leren en werken in de (wijk)economie. In de tweede helft van 2019 zijn de eerste projecten van start gegaan. Daarbij is rekening gehouden met suggesties die bewoners en wijkprofessionals in het aanloopp proces hebben ingebracht. Ook is een partnerraad opgericht die meedenkt en advies geeft en wordt samengewerkt met het bedrijfsleven. Inmiddels zijn er onder meer 9 fysieke plekken gerealiseerd voor onderlinge ontmoeting van bewoners. Dit was een belangrijk speerpunt van de consultatie van bewoners en iets wat «gemist» wordt in Den Haag Zuidwest. Behalve onderlinge ontmoeting, dragen dit soort plekken ook bij aan samen werken en leren, met als doel het opleiden en weer «werk-fit» maken van mensen. Concrete voorbeelden zijn wijkbedrijf Allekanten en de Participatiekeuken³⁰. Het laatstgenoemde project speelt ook een belangrijke rol in het verzachten van de effecten van de corona crisis voor Den Haag Zuidwest. Inmiddels heeft de Participatiekeuken meer dan 100.000 maaltijden aangeboden ten behoeve van de meest kwetsbare mensen in de regio Haaglanden. Daarnaast wordt geïnvesteerd in plekken waar wijkgericht ondernemerschap zich kan ontwikkelen, zoals in Pand Zuidwest. De Regio Deal zet, voor mensen in Zuidwest waarvoor een reguliere baan onbereikbaar is maar die wel op eigen niveau en tempo mee willen doen, in op innovatieve arbeidsmarktconcepten. Andere gestarte projecten zijn Talentstart (biedt een aanbod van taal- en leertrajecten en praktijklessen) en Beweeglabs, waardoor inmiddels 250 mensen actiever zijn gaan bewegen en sporten.

Zie voor meer informatie over de voortgang van de Regio Deal
<https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/8818179/1/RIS305122%20Voortgangsbericht%20Regiodeal%202020>.

²⁹ <http://hoogwaterboerderij.nl>

³⁰ Zie www.allekanten.com en www.participatiekeuken.nl

Noordelijk Flevoland

De Regio Deal Noordelijk Flevoland richt zich naast economische structuurversterking, op clustervorming, (sectorale) herstructurering, verduurzaming, innovatie, anti-ondermijning en sociale thema's als vergrijzing van de beroepsbevolking en het vasthouden van talent in de regio.

In de tweede helft van 2019 is begonnen met uitvoering van de projecten die een bijdrage leveren aan de drie pijlers van de Regio Deal: het toekomstbestendig maken van het Maritiem Cluster op Urk, verduurzaming van de IJsselmeervisserij en het verzilveren van groeipotentieel van Noordelijk Flevoland verbonden aan smart mobility. Een voorbeeld is de start van de Provinciale subsidieregeling Innovatie Maritiem Cluster. Deze regeling bouwt met middelen van de Regio Deal voort op de MIT-regeling (MKB-innovatiestimulering Regio en Topsectoren) en is specifiek bedoeld voor de thema's duurzamer, slimmer en veiliger varen. Daarnaast is met de eind 2019 ondertekende Intentieovereenkomst MITC, de vorming van het MITC in Marknesse een stap dichterbij gekomen. Momenteel wordt gewerkt aan de verdere uitwerking en implementatie, waaronder ook de in de Regio Deal beoogde verplaatsing van het RDW Testcentrum (inclusief doorvoeren van een verlenging van de baan) en de upgrade van de bestaande faciliteiten van DNW (upgrade windtunnel). De fysieke realisatie van de buitendijkse Maritieme Servicehaven is verdragd vanwege stikstofmaatregelen.

Eind 2020 wordt beoogd om de intentieovereenkomst in het kader van het Actieplan toekomstbestendig visserijbeheer IJsselmeergebied³¹ te bestendigen in een bestuursovereenkomst. Hierin committeren de partijen zich aan de invulling van het Actieplan. Daarmee wordt ingezet op een visserijsector die passend is bij de draagkracht van het gebied, met toekomstperspectief voor stoppers en blijvers, en met behoud van het cultureel-historisch erfgoed van de visserij in het gebied.

Zie voor meer informatie over de voortgang van de Regio Deal:
https://mailchi.mp/f87411201890/regiodeal_nieuwsbrief_1_socials

ZaanIJ

Eind 2019 is de Regio Deal ZaanIJ gesloten tussen het Rijk, de provincie Noord Holland en de gemeenten Amsterdam, Zaanstad en Oostzaan. De ambitie is om bestaande sociaal economische en sociaal fysieke achterstanden in vier wijken in Amsterdam-Noord en Zaanstad om te buigen naar een perspectief voor de bewoners op bijvoorbeeld goede scholing, werk en een veilige en duurzame leefomgeving. Dit gebeurt in projecten en samenwerking langs de pijlers Leefkwaliteit en Groen (1), Ontplooiingskansen (2) en Ondermijning en sociale ontwrichting (3).

In de eerste helft van 2020 is onder meer de governance nader uitgewerkt. Met een groot deel van de projecten is inmiddels een start gemaakt. Zo is er een projectleider aan de slag gegaan met het programma Groen & Sociaal. Daarnaast is het Huis van de Wijk in de Spaghettiflat in Poelenburg, bedoeld om de onderlinge ontmoeting van bewoners te versterken, in voorbereiding en wordt er gewerkt aan de verlengde leertijd op basisscholen. Ook worden voor bewoners steeds meer zaken zichtbaar: TechGrounds is gestart met een locatie in de wijk. Dit is één van de interventies waarbij beoogd wordt de (digitale) vaardigheden van de inwoners door middel van een (snelle) opleiding te

³¹ Kamerstuk 31 710, nr. 71.

verbeteren. Doel is de arbeidsmarktkansen voor de inwoners te verbinden met de groeiende arbeidsvraag in de (techniek) branche. Dit zorgt ook voor positieve rolmodellen in de wijken. In de tweede helft van 2020 is de veiligheidsregisseur begonnen met acties op het gebied van veiligheid en de aanpak van ondermijning, zoals de aanpak van woonfraude, autocontroles en controlebezoeken van leegstaande panden.

Midden- en West-Brabant

In juli 2019 is de Regio Deal Midden- en West-Brabant Makes and Moves aan uw Kamer aangeboden (Kamerstuk 29 697, nr. 65). De ambitie is om het MKB in de regio te ondersteunen bij het slimmer, duurzamer en circulair produceren, vervoeren en onderhouden van goederen en met voldoende bekwaam personeel. Hiervoor richt de regio zogenaamde «interactiemilieus» in waar ondernemers, kennisinstellingen en studenten samen werken aan de vraagstukken van het bedrijfsleven in de regio. Het Rijk draagt € 10 miljoen bij uit de Regio Envelop. De regio spant zich in om een bijdrage van € 120 miljoen te leveren, waarvan de decentrale overheden indicatief € 54 miljoen voor hun rekening nemen.

De tweede helft van 2019 stond in het teken van het (administratief) opstarten van de Regio Deal. Begin 2020 zijn de eerste projectbeschikkingen afgegeven voor onder andere het project DALI. Dit project beoogt via «supply chain data science» ondernemers in de logistiek te helpen efficiënter om te gaan met hun planning, voorraad, etc. Hiervoor zijn inmiddels een drietal goed bezochte webinars georganiseerd. Het project Biovoice brengt vraagstukken van het grootbedrijf en aanbieders van oplossingen (vaak MKB-ers of start-ups) bij elkaar via challenges. In het voorjaar van 2020 leverde dit 20 potentiële samenwerkingen op. In het najaar van 2020 werden er 8 innovatiecontracten gesloten, bijvoorbeeld voor het verwaarden van pectine uit suikerbietenpulp, wat de reststroom van suikerproductie vermindert. Ook zet de Regio Deal in op de ondersteuning van MKB-bedrijven bij het invullen van hun vraag naar toekomstige competenties via LLO. Zo'n 90 ondernemingen zijn hiermee aan de slag. Verder wordt gewerkt aan flexibilisering van het onderwijs.

Zie voor meer informatie over deze Regio Deal
<https://www.midpointbrabant.nl/introductie/regiodeal/>

Parkstad Limburg

In de Regio Deal Parkstad Limburg werken Rijk, provincie, gemeenten, Stadsregio Parkstad, regionale instanties (basisscholen, gezondheidsorganisaties, woningcorporaties e.d.) en marktpartijen gezamenlijk aan een uitvoeringsprogramma, dat de brede welvaart in deze regio moet versterken op sociaal-fysiek en ruimtelijk-economisch terrein. De inzet is een integrale, gebiedsgerichte aanpak, gericht op het wegwerken van achterstanden in kwetsbare wijken en buurten aan de hand van 6 samenhangende thema's: a) sociaal-economische structuurversterking, b) wonen en leefbaarheid, c) veiligheid, d) voorzieningen en retail, e) grensoverschrijdende samenwerking en f) regionale centrumfunctie Heerlen.

In 2019 en 2020 is het volledige bedrag uit de Regio Envelop, € 40 miljoen, ter beschikking gesteld. Hiernaast staat de toezegging van de regio voor € 40 miljoen cofinanciering. Op dit moment is circa 80% van de financiële middelen van de Regio Deal geprogrammeerd, die ook leiden tot een grote (financiële) hefboom door investeringen van derden. Daardoor zijn projecten mogelijk gemaakt, die volgens de regio anders niet tot uitvoering hadden kunnen komen.

Zo wordt het concept van de «Gezonde Basisschool van de Toekomst» uitgebreid van 4 naar 9 basisscholen in kwetsbare wijken. Er wordt ingezet op het stimuleren van een gezonde leefstijl van basisschoolkinderen, waardoor positieve effecten op de fysieke, emotionele en intellectuele groei van kinderen worden verwacht. Ook de gebiedsgerichte aanpak toont eerste resultaten. De gemeente Kerkrade, woningcorporaties en maatschappelijke partners werken samen via een integrale wijkaanpak aan de metamorfose van de wijk Rolduckerveld. Verouderde particuliere woningen worden aangepakt, de mogelijkheden van een «achter-de-voordeur» aanpak versterkt en er wordt ingezet op onderwerpen als leefbaarheid, energietransitie, flexwonen, natuurinclusief bouwen en circulariteit.

Meer informatie: <https://parkstad-limburg.nl/> en <https://www.krachtvanderegio.nl/programmaonderdelen/sessie/b7122ed5/>

Bijlage 3.

Financiële voortgang Regio Envelop (uitgebreid)

Tabel 2. Stand van zaken uitputting Regio Envelop (stand 1 januari 2020, bedragen x € 1 miljoen)

Opgave	Max. Rijksbijdrage	Reeds uitbetaald aan/overgeboekt naar:		Nog beschikbaar te stellen
		Regionale partner	Coördinerend vakdep. ¹	
Tranche #1				
RD Zeeland	35,00	35,00	-	-
RD Brainport Eindhoven	130,00	130,00	-	-
RD Rotterdam Zuid	130,00	98,00	-	32,00
ESTEC	40,00	-	40,00	-
Caribisch Nederland (1 ^e tranche)	30,00	-	30,00	-
Nucleaire problematiek	117,00	-	117,00	-
Subtotaal tranche #1	482,00	263,00	187,00	32,00
Tranche #2				
RD Noordoost Fryslân	25,00	25,00	-	-
RD Zuid- en Oost Drenthe	20,00	20,00	-	-
RD Natuurinclusieve landbouw	10,00	10,00	-	-
RD Twente	30,00	30,00	-	-
RD Achterhoek	20,00	20,00	-	-
RD Foodvalley	20,00	20,00	-	-
RD Groene Hart	10,00	10,00	-	-
RD Noordelijk Flevoland	15,00	7,50	7,50	-
RD Den Haag Zuidwest	7,50	7,50	-	-
RD ZaanIJ	7,50	7,50	-	-
RD Parkstad Limburg	40,00	40,00	-	-
RD West- en midden Brabant	10,00	10,00	-	-
Subtotaal tranche #2	215,00	207,50	7,50	0,00
Tranche #3				
RD Zuidoost Fryslân	15,00	7,50	-	7,50
RD Groningen Noord	15,00	7,50	-	7,50
RD Oost Groningen	15,00	7,50	-	7,50
RD Zwolle	22,50	11,25	-	11,25
RD Veluwe	12,50	6,25	-	6,25
RD Rivierenland	7,50	3,75	-	3,75
RD Cleantech	7,50	3,75	-	3,75
RD Noordoost Brabant	10,00	5,00	-	5,00
RD Noord Limburg	17,50	8,75	-	8,75
RD Zeeuws Vlaanderen	7,50	3,75	-	3,75
RD Drechtsteden	22,50	11,25	-	11,25
RD Zuidhollandse Delta	7,50	3,75	-	3,75
RD Utrecht	15,00	7,50	-	7,50
RD Kop van Noord-Holland	5,00	2,50	-	2,50
Subtotaal tranche #3	180,00	90,00	-	90,00
Overige				
Caribisch Nederland (2 ^e tranche)	20,00	-	20,00	-
Uitvoeringskosten Regio Portefeuille	13,00	-	13,00	-
Nog op Aanvullende Post Financiën ²	40,00	-	-	40,00
Subtotaal overig	73,00	-	33,00	40,00
Totaal	950,00	560,50	227,50	162,00

¹ Verantwoordelijk departement voor de uitvoering van de in de betreffende Regio Deal afgesproken projecten.

² Over dit bedrag dient nog besluitvorming plaats te vinden.

Bijlage 4.

Tussentijdse evaluatie systematiek Regio Envelop

Zie separate bijlage.

Bijlage 5.

Regio Deal Lab Governance: Tussentijdse Leerervaringen

Zie separate bijlage.

Bijlage 6.

Nieuwe opgave, nieuwe aanpak. Onderzoek naar de onderbouwing van interventies voor de transformatie van de particuliere woningvoorraad in krimpregio's

Zie separate bijlage.